

РОЗДІЛ 1 ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 373.2.016

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.1>

Людмила АЛЕКСЕЄНКО-ЛЕМОВСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри туризму та освітнього менеджменту, Міжнародний європейський університет, просп. Академіка Глушкова, 42В, м. Київ, Україна, 03187

ORCID: 0000-0001-5391-0719

Андрій КАПТЮРОВ

викладач кафедри туризму та освітнього менеджменту, Міжнародний європейський університет, просп. Академіка Глушкова, 42В, м. Київ, Україна, 03187

ORCID: 0000-0002-9961-7953

Бібліографічний опис статті: Алексєєнко-Лемовська, Л., Каптюров, А. (2021). Туристична діяльність як напрям організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.1>

ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті визначено специфіку організації туристичної діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Виокремлено групи умов, які забезпечують організацію освітнього процесу у дошкільній освіті: середовищні, психолого-педагогічні, дидактичні, організаційні. Розглянуто компоненти змісту освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, такі як мета і завдання виховання та навчання дітей дошкільного віку; способи різних видів діяльності, якими дитина оволодіває в освітньому процесі; способи прояву ставлення до навколишньої дійсності тощо. Висвітлено окремі аспекти змісту дошкільної освіти, які розкривають спрямованість процесів розвитку дитини, ґрунтуються на психолого-педагогічних наукових положеннях, поєднують і взаємно пов'язують принципи наукової обґрунтованості і практичної застосовності, відповідають критеріям доцільності, забезпечують єдність виховних і навчальних цілей та завдань в освітньому процесі дітей дошкільного віку, формують компетентності, які мають пряме відношення до розвитку дошкільників. Освітнє середовище представлено як чинник удосконалення освітнього процесу, що впливає на формування і розвиток особистості дитини дошкільного віку через соціальне оточення та різноманітні види дитячої діяльності, зокрема туристичної. Наголошено на необхідності дослідження проблеми організації туристичної діяльності у системі дошкільної освіти, що зумовлено новими тенденціями в інформаційному суспільстві, пов'язаними із накопиченням наукових знань і потребою у пошуку ефективних механізмів їх передачі та використання. Туризм в освітньому процесі закладу дошкільної освіти розглядається як сукупність організованих і запланованих видів діяльності. Розкрито види туристичної діяльності і принципи організації освітнього процесу. Передбачається, що методологічний рівень організації туристичної діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти забезпечує безперервність і системність процесу набуття особистого досвіду і формування особистості дитини, відображає взаємозв'язок ключових наукових положень про організацію педагогічного процесу та базується на низці наукових підходів, зокрема на системному, компетентнісному, середовищному підходах. Отже, туристична діяльність як напрям організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти створює умови для різнобічного і гармонійного розвитку дитини-дошкільника, забезпечує формування особистісної культури.

Ключові слова: освітній процес, заклад дошкільної освіти, туристична діяльність.

Liudmyla ALEKSIEIENKO-LEMOVSKA

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Tourism and Educational Technologies, International European University, Akademika Glushkov Avenue, 42B, Kyiv, Ukraine, 03187
ORCID: 0000-0001-5391-0719

Andrii KAPTIUROV

Lecturer at the Department of Tourism and Educational Technologies, International European University, Akademika Glushkov Avenue, 42B, Kyiv, Ukraine, 03187
ORCID: 0000-0002-9961-7953

To cite this article: Aleksieienko-Lemovska, L., Kaptiurov A. (2021). Tury'sty'chna diyal'nist' yak napryam organizaciyi osvithn'ogo procesu v zakladi doshkil'noyi osvity' [Tourist activity as a direction of the organization of the educational process in the preschool education institution]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.1>

TOURIST ACTIVITY AS A DIRECTION OF THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

The article identifies the specifics of the organization of tourist activities in the educational process of preschool education. Forms and types of tourist activity and groups of conditions that ensure the organization of the educational process in preschool education: environmental, psychological and pedagogical, didactic, organizational are mentioned in the article.

The educational process is presented as a controlled dynamic system consisting of interconnected elements that provide purposeful, step-by-step and planned activities of the teacher to organize educational interaction with the child.

The organization of the educational process in preschool education involves the process of gaining personal experience and the formation of the child's personality in all activities (motions, games, artistic and creative activities) that are implemented in preschool age. Competence approach to the organization of the educational process directs it to obtain certain results.

The content of the educational process in preschool education is considered not only as a system of knowledge, skills, attitudes, creative experience, but also competencies, which provide a diverse development of mental and physical abilities of students, their worldview, values, morality, which is the preparation for social life and the development of the child's personality. The content of preschool education is designed to provide the formation of a set of integrative personality traits at a level that meets the capabilities and patterns of child development in early childhood: curiosity, activity, emotional sensitivity, communication, ability to solve intellectual and personal problems.

The need to study the problem of organizing tourist activities in the system of preschool education is attributable to new trends in the information society associated with the accumulation of scientific knowledge and the need to find effective mechanisms for their transfer and use.

Key words: educational process, pre-school institution, tourist activities.

Актуальність проблеми. Освітній процес у закладі дошкільної освіти є керованою динамічною системою, яка складається із взаємопов'язаних елементів, що забезпечують цілеспрямовану, поетапну і планомірну діяльність педагога з організації освітньої взаємодії із дитиною, досягнення освітніх цілей і результатів. У цьому контексті чітко зумовлена потреба у розробленні та оновленні фундаментальних аспектів теорії і методики дошкільної освіти, зокрема організованої туристичної діяльності, що підтверджується нормативно-законодавчою базою України: Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про туризм» тощо. Зокрема у Законі «Про освіту» зазначається, що основною метою дошкільної освіти є забезпе-

чення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування потрібних життєвих навичок. Завданнями дошкільної освіти, як визначає Закон України «Про дошкільну освіту», є збереження і зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, поваги до народних традицій і звичаїв, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів; свідомого ставлення до себе, оточення і довкілля. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) перелічені ключові для дошкільної освіти компетентності дитини, зокрема рухова

і здоров'язбережувальна, особистісна, дослідницька, природничо-екологічна, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, мистецько-творча та інші. Серед видів туризму Законом України «Про туризм» представлено дитячий, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий туризм та інші. Потреба у дослідженні проблеми організації туристичної діяльності у системі дошкільної освіти зумовлена новими тенденціями в інформаційному суспільстві, пов'язаними із накопиченням наукових знань і важливістю пошуку ефективних механізмів їх передачі та використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти знайшли відображення у дослідженнях А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горбунової, Е. Карпової, О. Кононка, К. Крутій, Т. Поніманської, О. Проскури, О. Сухомлинської, Т. Танька та інших. Використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти засобів туризму, які забезпечують оздоровчу, освітню та виховну дію на дітей дошкільного віку, розглядали Т. Андрющенко, О. Вілігорський, Т. Дудка, Н. Маковецька, Б. Пангелов, В. Поліщук, С. Похмурська, О. Трещева та інші. Науковці розкривають сутність планування та організації роботи із дитячого туризму в умовах сучасного дошкільного закладу (Вілігорський, 2009), визначають актуальність проблеми оздоровлення дітей дошкільного віку і важливість застосування у цьому процесі засобів туризму із метою формування культури здоров'я і гармонійного розвитку (Маковецька, 2007; Пангелов, 2007; Похмурська, 2008; Трещева, 2005). Як зазначає Т. Андрющенко (Андрющенко, 2007), дитячий туризм дає змогу не тільки коригувати розвиток рухової сфери дошкільнят, але і формує їхні особистісні якості, зокрема сприяє формуванню здатності прогнозувати результати власної діяльності і поведінки, створює умови для розвитку бажання пізнати навколишній світ. В. Поліщук (Polishchuk, 2008) доведено взаємозв'язок між фізичними і розумовими здібностями дітей дошкільного віку в освітньому процесі на заняттях із елементами туризму. Т. Дудкою (Дудка, 2013) охарактеризовано роль, яка відводиться краєзнавчо-туристичному інструментарію у структурі розвитку мисленнєвої діяльності дошкільників. А. Медвідь (Мед-

відь, 2009) розкриває педагогічні умови удосконалення рухового режиму дітей дошкільного віку під час туристсько-краєзнавчої діяльності в умовах дошкільного закладу.

Мета дослідження. Мета роботи – визначення специфіки туристичної діяльності як напряму організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація освітнього процесу у закладі дошкільної освіти передбачає процес набуття особистого досвіду дитиною і формування вмій у всіх видах діяльності, які здійснюються у дошкільному віці: руховій, ігровій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій. Компетентнісний підхід до організації освітнього процесу спрямовує його на отримання результатів (Базовий компонент дошкільної освіти, Державний стандарт дошкільної освіти, 2021). Відповідно, зміст освітнього процесу у закладі дошкільної освіти розглядається не лише як система знань, умінь, навичок, відносин, досвіду творчої діяльності, але і відповідних компетенцій, оволодіння якими забезпечує різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей вихованців, формування їхнього світогляду, ціннісних орієнтацій, моральності, поведінки; це підготовка до суспільного життя і розвиток індивідуальності дитини. Зміст дошкільної освіти покликаний не озброїти дошкільника певними знаннями, вміннями, навичками, а забезпечити становлення сукупності інтеграційних якостей особистості на рівні, що відповідає можливостям і закономірностям розвитку дитини на етапі дошкільного дитинства, таких як допитливість, активність, емоційна чуйність, комунікативність, довільність, здатність вирішувати інтелектуальні та особистісні завдання, наявність передумов навчальної діяльності і володіння вміннями, необхідними для здійснення різних видів діяльності.

Задля визначення специфіки туристичної діяльності як напряму організації освітнього процесу ми розглянемо компоненти змісту освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

Перший компонент містить мету і завдання виховання та навчання дітей дошкільного віку, які визначають зміст освітнього процесу.

Другий компонент представлений у вигляді способів різних видів діяльності, якими дитина оволодіває в освітньому процесі: по-перше, це

загальні способи діяльності і процес виконання цієї діяльності, по-друге – специфічні способи діяльності, потрібні для виконання різних видів діяльності (наприклад, мовні, комунікативні, пізнавальні, рухові, творчі тощо). Під час оволодіння цим компонентом змісту освіти дошкільник набуває досвіду виконання пізнавальної діяльності, у нього формується позиція суб'єкта; сама діяльність набуває характеру самопізнання, саморозвитку, самовираження, відбувається розвиток різноманітних здібностей (Бевз, 2003).

Третій компонент – це способи творчої діяльності: комбінування, застосування знайомого способу у новій ситуації, уміння по-новому побачити знайоме і звичне, відобразити свої враження за допомогою різноманітних засобів (черезвірші, малюнки, гру), експериментування.

Четвертий компонент – способи прояву ставлення до навколишньої дійсності. Цей досвід є основою для формування соціально-моральної поведінки особистості. У дошкільника під час оволодіння змістом цього компонента формуються мотиви, почуття, властивості особистості. Унаслідок освоєння такого змісту у дитини формується базис особистісної культури, який виявляється у відношенні (ціннісному, пізнавальному, творчому, естетичному) до світу. Всі компоненти суспільно-історичного досвіду пов'язані між собою, засвоюються дитиною в єдності, забезпечують різнобічний розвиток дитини дошкільного віку (Гавриш, 2008).

Зміст дошкільної освіти водночас має:

1) розглядатися як культурно-історична форма, яка визначає спрямованість процесів розвитку дитини в онтогенезі;

2) ґрунтуватися на положеннях культурно-історичної теорії Л. Виготського і вітчизняної наукової психолого-педагогічної школи щодо закономірностей розвитку дитини у дошкільному віці (стосовно провідної діяльності, соціальної ситуації розвитку, нерівномірності психічного розвитку, реактивно-спонтанного навчання, враховуючи зону найближчого розвитку, домінування безпосередньої мотивації, мимовільності психічних процесів), що визначають основні підходи до освіти дітей дошкільного віку, такі як культурно-історичний, діяльнісний, особистісний (Виготський, 1991);

3) відповідати принципам розвивальної освіти, метою якої є всебічний розвиток дитини;

4) поєднувати і взаємно пов'язувати принципи наукової обґрунтованості і практичної застосовності (зміст має відповідати основним положенням вікової психології і дошкільної педагогіки, водночас мати можливість здійснення на практиці);

5) відповідати принципам внутрішньої несуперечності висунутих теоретичних положень, сформульованих цілей і завдань, форм і методів роботи;

6) відповідати критеріям доцільності (вирішувати поставлені цілі і завдання на потрібному та актуальному матеріалі);

7) забезпечувати єдність виховних, розвивальних і навчальних цілей і завдань в освітньому процесі дітей дошкільного віку;

8) формувати компетентності, які мають пряме відношення до розвитку дітей дошкільного віку;

9) забезпечувати інваріантну частину різнобічного розвитку дітей за основними напрямками в межах освітніх галузей.

В освітньому процесі закладу дошкільної освіти як такі виступають:

– освітнє середовище, яке оточує дитину і впливає на формування і розвиток особистості (сукупність умов, форм і способів навчання та виховання) та є одним із чинників удосконалення освітнього процесу;

– соціальне оточення дитини дошкільного віку (педагоги закладу дошкільної освіти, однолітки, батьки дітей, залучені фахівці галузі туризму);

– різноманітні види дитячої діяльності (гра, рухова діяльність, естетично орієнтована діяльність, туристична діяльність).

Туризм в освітньому процесі закладу дошкільної освіти розглядається як сукупність організованих і запланованих видів діяльності, до яких відносяться: піші прогулянки за межі закладу освіти, екскурсії, походи, подорожі, метою яких є пізнання історичних, географічних і культурних особливостей рідного краю, країни, активне і пізнавальне дозвілля, фізичний розвиток та оздоровлення дітей.

Туристична діяльність дає змогу відновити і зміцнити здоров'я дошкільників унаслідок дії комплексу таких факторів, як середовищні, екологічні, фізичні тощо. Водночас комплексно здійснюються педагогічні завдання, зокрема оздоровчі, туристично-краєзнавчі, громадянсько-виховні, екологічні, естетичні, мовленнєві.

Як засіб організації туристичної діяльності можуть розглядатись освітні ситуації (стихійні та організовані, які виховують, навчають і розвивають). Вибір засобів, що використовуються у комплексі, визначається характером цілей і завдань, можливостями і рівнем розвитку вихованців, змістом організованої туристичної діяльності.

Ресурсний компонент туристичної діяльності освітнього процесу визначається як система умов, за яких мета і завдання виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку можуть бути успішно вирішеними.

Організацію освітнього процесу у дошкільній освіті забезпечують такі групи умов: середовищні, психолого-педагогічні, дидактичні, організаційні.

Середовищні умови передбачають організацію середовища, яке забезпечує активність дитини.

Психолого-педагогічні умови є втіленням особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога і дитини за умови здійснення принципу природної відповідності і принципу індивідуалізації, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії як взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Дидактичні умови визначають втілення принципу інтеграції організації освітнього процесу, здійснення туристичної діяльності за допомогою педагогічних засобів, методів і форм, адекватних віковому потенціалу, цілям і завданням освітньої програми.

Організаційні умови забезпечують установа соціального партнерства закладу дошкільної освіти із соціальним оточенням, використання нормативно-правових вимог у галузі дошкільної освіти.

Організація туристичної діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти характеризується загальними для освітнього процесу принципами, структурою та логікою побудови. Водночас існує специфіка процесів виховання і навчання, зумовлена віковими особливостями та закономірностями розвитку дитини на етапі дошкільного дитинства.

Ми визначимо принципи освітнього процесу як систему основних вимог його побудови з метою забезпечення ефективності вирішення завдань розвитку особистості дитини дошкільного віку в умовах організації туристичної діяльності.

Принцип цілісності розвитку передбачає, що розвиток дитини здійснюється як цілісний процес. Через це положення потрібно під час організації різних форм туристичної діяльності забезпечити вирішення завдань розумового і фізичного виховання в єдності.

Принцип систематичності і безперервності здійснюється в освітньому процесі постійно під час організованої діяльності, зокрема туристичної: перед туристичним заходом це бесіда з дитиною, яка готує її до нових вражень; під час його проведення – спостереження за докільям, набуття нових знань і навичок, установа причинно-наслідкових зв'язків; після проведення заходу – розвиток уміння аналізувати та оцінювати; у самостійній діяльності – передача набутих знань і вражень засобами ігрової і творчої діяльності.

Принцип постійного прогресивного руху особистості дошкільника в освітньому процесі забезпечується у разі створення умов під час організації туристичної діяльності для безперервного особистісного розвитку та усвідомлення дитиною цього процесу. Підвищення рівня вимог до дитини, ускладнення завдань, змісту, умов проведення туристичної діяльності дозволяє дошкільнику постійно самовдосконалюватися, змінювати себе. Важливо, щоб цей процес доставляв дитині радість і задоволення.

Принцип урахування вікових можливостей дітей дошкільного віку втілюється через ідею ампліфікації дитячого розвитку. Педагогам, батькам та галузевим фахівцям не слід прискорювати розвиток дитини, завищувати вимоги до неї, потрібно максимально забезпечити організовану туристичну діяльність дошкільників.

Принцип індивідуалізації і диференціації передбачає створення індивідуальної освітньої траєкторії для кожної дитини у разі забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку.

Принцип забезпечення емоційно-психологічного комфорту дитини пов'язаний із забезпеченням психологічних умов в організованому процесі туристичної діяльності для здійснення таких виховних і навчальних завдань: цікавий зміст туристичної діяльності, емоційно-насичене спілкування із соціальним оточенням, позитивність наданих оцінок.

Принцип співробітництва суб'єктів освітнього процесу орієнтує учасників освітнього процесу під час проведення туристичної діяль-

ності на здійснення взаємодії на основі співпраці, створення умов для розвитку суб'єктності дошкільника.

Принцип гуманізації під час проведення туристичної діяльності відображає закономірний зв'язок загального освітнього процесу із потребами особистості дитини, іншими учасниками освітнього процесу, громадянського суспільства.

Під час забезпечення освітнього процесу у разі організації туристичної діяльності потрібно враховувати:

– відповідність завдань, змісту і методів навчання та виховання дитини дошкільного віку провідним потребам;

– самоцінність кожної дитини у разі забезпечення дотримання її прав і свобод, створення умов для її повноцінного розвитку;

– потреба у гуманізації змісту дошкільної освіти, що передбачає залучення дитини до доступного змісту культури, адже дошкільний вік є періодом становлення базису особистісної культури людини і ціннісного ставлення до світу;

– гуманізацію самої особистості дитини – виховання таких якостей і властивостей, як основи патріотизму і толерантності, комунікативність, доброзичливість через патріотичне, моральне, екологічне, естетичне виховання в дусі поваги до різних народів і націй;

– створення гуманних суб'єкт-суб'єктних відносин через побудову особистісно-орієнтованої моделі взаємодії учасників освітнього процесу, що характеризується активністю суб'єкту і проявом ініціативності, комунікативності, креативності, відповідальності; розвитком суб'єктних якостей, компетентності та самостійності.

Отже, організація туристичної діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти – цілеспрямований процес різнобічного розвитку, навчання і виховання дітей із урахуванням їхніх індивідуальних і вікових особливостей, який здійснюється у різних моделях і формах. Водночас освітній процес має задовольнити такі потреби дитини:

1) потребу в емоційно-позитивному контакті з оточуючими людьми і спілкуванні з однолітками, що є необхідною умовою соціального розвитку дитини. Ця потреба дитини здійснюється в освітньому процесі під час формування комунікативної культури та набуття досвіду комунікації, створення умов для виникнення змістовного спілкування із приводу спільної діяльності;

2) потребу у пізнанні та інформаційному обміні, що виражається у прагненні пізнати навколишній світ. Здійснюється така потреба у різних формах: питаннях, пошукових діях, експериментуванні, а розвивається – у стійкий пізнавальний мотив (пізнавальний інтерес). Для цього туристична діяльність як організований освітній процес закладу дошкільної освіти (різного змісту і форм проведення) та середовище, в якому вона відбувається, мають бути насиченими пізнавальним змістом;

3) потребу в активності і самоствердженні, яка проявляється у прагненні дитини бути самостійною, ініціативною, незалежною. Дошкільники прагнуть визнання оточуючими їхніх досягнень, адже позитивний розвиток особистості можливий тільки за умови позитивного самоствердження, що передбачає набуття досвіду успішності та отримання позитивних емоційних переживань із приводу участі у туристичній діяльності;

4) потреби органічні, зокрема у руховій активності, здоровому харчуванні та режимі життя. Гнучкий режим і зміна видів діяльності під час організації туристичних заходів дозволяє такі потреби задовольнити.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, метою організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти є сприяння різнобічному і гармонійному розвитку дитини-дошкільника як особистості, індивідуальності, суб'єкта діяльності; формування базису особистісної культури за допомогою залучення до загальнонародської та національної культур. Зазначена мета конкретизується у таких завданнях: формування у дітей цілісної картини світу, розвиток здібностей відповідно до вікових особливостей, соціальна адаптація та виховання соціально значущих якостей особистості, мотивів поведінки, потреб; забезпечення позитивного емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища, природи і продуктів діяльності людини; набуття життєво важливих компетентностей. Туристична діяльність як напрям в організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти створює умови для гармонійного розвитку дитини.

Перспективу подальшого дослідження цього питання ми вбачаємо у визначенні характеристик і компонентного складу організованої туристичної діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко Т.К. Туризм – нетрадиційна форма оздоровлення. *Дошкільне виховання*. 2007. № 7. С. 19-20.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція від 12.01.2021 №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu_Bazovoho_komponenta_doshkilnoyi_osvity.pdf (дата звернення: 17.10.2021).
3. Бевз В.Г. Интеграция и дифференциация в образовании. *Наука и современность. Зб. наук. трудов НПУ имени М.П. Драгоманова*. 2003. Т. XLI. С. 40–51.
4. Вілігорський О.М. Аспекти планування та організації туристичної діяльності дошкільника в умовах сучасного закладу освіти. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2009. Вип. 64. С. 111-113.
5. Выготский Л.С. Педагогическая психология. Москва : Педагогика, 1991. 480 с.
6. Гавриш Н.В. Методика ознайомлення дітей з навколишнім в дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ : Слово. 2008. 408 с.
7. Дудка Т.Ю. Краєзнавчо-туристичний захід як інструмент розвитку процесу мислення дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія*. № 29. 2013. С. 47-51.
8. Закон України «Про дошкільну освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49. Редакція від 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 17.10.2021).
9. Закон України «Про туризм». *Відомості Верховної Ради України*. 1995 (зі змінами). № 31. Редакція від 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.10.2021).

REFERENCES:

1. Andriushchenko T.K. (2007). Tourism is a non-traditional form of health improvement. [Turizm – netradytsiina forma ozdorovlennia]. *Doshkilne vykhovannia*. № 7. 19-20 [in Ukrainian].
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity) nova redaktsiia (2021). Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu_Bazovoho_komponenta_doshkilnoyi_osvity.pdf [in Ukrainian].
3. Bevz V.H. (2003). Integration and differentiation in education [Yntehratsiia y dyfferentsyatsiia v obrazovany]. *Nauka y sovremennost. Zb. nauk. trudov NPU ymeny M.P. Drahomanova*. XLI. 40–51. [in Russian].
4. Vilihorskyi O.M. (2009). Aspects of planning and organization of tourist activity of a preschooler in the conditions of a modern educational institution. [Aspekty planuvannia ta orhanizatsii turystychnoi diialnosti doshkilnyka v umovakh suchasnoho zakladu osvity]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Vyp. 64. S. 111-113 [in Ukrainian].
5. Vyhotskyi L.S. (1991). *Pedagogical psychology. [Pedahohycheskaia psykholohiia]*. Moskva : Pedahohyka. 480. [in Russian].
6. Havrysh N.V. (2008). *Methods of acquainting children with the environment in the preschool educational institution [Metodyka oznaiomlennia ditei z navkolyshnim v doshkilnomu navchalnomu zakladi]*. Pidruchnyk dlia VNZ. Kyiv : Slovo. 408 [in Ukrainian].
7. Dudka T.Iu. (2013). Local lore and tourism event as a tool for the development of the thinking process of older preschool children [Kraieznavcho-turystychnyi zakhid yak instrument rozvytku protsesu myslennia ditei starshoho doshkilnoho viku]. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny. Ser.: Filozofia, pedahohika, psykholohiia*. № 29. 2013. 47-51 [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu». (2001). [Law of Ukraine «On Preschool Education»]. *Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy*. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy «Pro turizm». (1995). [Law of Ukraine «On Education»]. *Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy*. № 37-38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].